

ชีวิตในสังสารวัฏ

เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามเป็นจริง เราและเธอ
ทั้งหลายได้ท่องเที่ยวไปในชาตินั้นๆ ตลอดกาลนาน อริยสัจ ๔
เหล่านี้ เราและเธอทั้งหลายเห็นแล้ว ค้นหาที่จะนำไปสู่ภพ
ถอนขึ้นได้แล้ว มูลแห่งทุกข์ตัดขาดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มี

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๒

ช่วงเวลาต่อจากนี้ไป เราจะได้ให้โอกาสแก่ตัวของเราเอง ในการศึกษาความเป็นจริงของชีวิต และเพื่อเพิ่มเติมสิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุดให้กับชีวิตของเรา ด้วยการศึกษาศรีลัทธธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมกับการปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระธรรมกายภายใน ชีวิตจะได้ประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง การศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะทำให้จิตใจของเราผ่องใส เมื่อใจผ่องใสไม่เศร้าหมอง ชีวิตของเราจะมีความสุข รู้สึกโปร่งเบาสบาย มีความสดชื่นเบิกบาน คลายจากความเหน็ดเหนื่อย ที่ได้ตรากตรำมาทั้งวัน กำลังใจของเราจะเพิ่มพูนขึ้น เป็นกำลังใจที่พร้อมจะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้นให้เราทั้งหลาย หมั่นตระหนักเสมอว่า การเจริญสมาธิภาวนาคือภารกิจที่สำคัญ ที่จะต้องปฏิบัติให้ได้ทุกวัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ปฐมวชิรสูตร ว่า

“จตุณฺณ อริยสจฺจานํ	ยถาภูตมทสฺสนา
ลํสริตํ ทิฆมพุธานํ	ตาสฺ ตาเสวว ชาติสฺ สุ
ยานิ เอตานิ ทิฏฺฐจฺานิ	ภวเนตฺติ สมฺมุตตา
อุจฺฉินฺนํ มฺหํ ทุกฺขสฺส	นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๓

เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามเป็นจริง เราและเธอทั้งหลายได้ท่องเที่ยวไปในชาตินั้นๆ ตลอดกาลนาน อริยสัจ ๔ เหล่านี้ เราและเธอทั้งหลายเห็นแล้ว ตัณหาที่จะนำไปสู่ภพ ถอนขึ้นได้แล้ว มูลแห่งทุกข์ตัดขาดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มี”

สังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิดที่วนเวียนไปมา อยู่ในภพทั้ง ๓ ในกำเนิดทั้ง ๔ คติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗ หรือ สัตตาวาสทั้ง ๙ จากที่นี่ไปที่นั่น จากที่นั่นมาที่นี่ วนเวียนไปตาม กำลังบุญและบาปที่ตัวเองได้ทำไว้ พวกเราอาจสงสัยในคำศัพท์ต่างๆ ที่หลงพ้อได้ยกขึ้นมา เช่น ภพ ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ อันนี้เรารู้จักกันดีอยู่แล้ว เพราะฟังจนคุ้นหู ส่วนกำเนิด ๔ ก็มีตั้งแต่สัตว์ที่เกิดในครรภ์ของมารดา เรียกว่า ชลาพุชะ เช่น มนุษย์ ช้าง ม้า เป็นต้น สัตว์ที่ถือกำเนิดในไข่ เรียกว่า อัณฑชะ เช่น นก ปลา เป็ด ไก่ เป็นต้น สัตว์ที่เกิดในเหงื่อโคลของหมักหมม เรียกว่า สังเสทชะ และโอปปาติกะ คือ สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นแบบเกิดปุ๊บก็โตทันที ด้วยอานุภาพบุญและบาป ดังเช่น เทวดา พรหม อรูปพรหม และสัตว์นรก เปรต อสุรกาย

คติ ๕ หมายถึง ที่ไปของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่มีคติไม่แน่นอน บ้างก็ไปนรก บ้างก็กำเนิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน บ้างก็เกิดเป็นเปตติวิสัย คือคติของพวกเปรตและอสุรกาย บ้างก็ไป

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๔

เกิดเป็นมนุษย์ และคติที่สูงไปกว่านั้นคือเหล่าเทวดา ซึ่งหมายรวมเอาทั้งที่เป็นพรหมและอรุพพรหม ที่ไปของสัตว์ที่ยังอยู่ในวัฏฏะมี ๕ อย่างเท่านี้ ไม่ยิ่งไปกว่านี้ สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนวนอยู่ในสังสารวัฏนี้จึงเหมือนถูกขังอยู่ในคุกขนาดใหญ่ท่านอุปมาว่าเป็นเหมือนเชลยศึกที่ถูกจองจำ เป็นประจักษ์โศกานที่เขาเทียมไว้หรือเป็นดุจวัวที่ถูกหลักไว้

การที่มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเสวยสุขและทุกข์คลุกเคล้ากันไปเช่นนี้ ก็เพราะมนุษย์ไม่รู้จักร้อยลัจ ๔ ไม่รู้ว่าทุกข์ซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐมีอะไรบ้าง เมื่อพิจารณาเห็นทุกข์แล้ว ก็ต้องสวายนอนไปหาเหตุที่มาของความทุกข์ว่าเกิดจากอะไร และจะดับทุกข์นั้นได้ด้วยวิธีการใด เมื่อไม่รู้ที่มาของความทุกข์ ก็ย่อมไม่รู้หนทางที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ได้ เมื่อสรรพสัตว์ทั้งหลายไม่สามารถกำหนดรู้ร้อยลัจเหล่านี้ จึงไม่สามารถหลุดจากวงจรของสังสารวัฏเหล่านี้ไปได้

*เหมือนดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยตรัสกับพระสารีบุตรไว้ว่า

“ดูก่อนสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะ

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๕

และทิวฏฐิอย่างนี้ว่า ความหมดจดย่อมมีได้ด้วยสังสารวัฏ ดูก่อน
สาริปุตระ ก็สังสารวัฏที่เราไม่เคยท่องเที่ยวไปโดยกาลยืดยาว
ช้านานนี้ เว้นแต่ชั้นปัญจสุทธาวาส เป็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่ายนัก”
ที่ทรงตรัสว่าเว้นปัญจสุทธาวาส เพราะว่าเป็นภูมิที่อุบัติของ
พระอนาคามีบุคคลเท่านั้น เพราะฉะนั้นบรรดาภูมิ ๓๑ ภูมิที่
พรรณนามาทั้งหมดนี้ ยกเว้นปัญจสุทธาวาส นอกนั้นยังเป็นที่
อุบัติและเป็นที่ตายของสัตว์ทั้งหลาย ท่านจึงเรียกอาการที่
เวียนว่ายตายเกิดนี้ว่า วัฏสงสาร ซึ่งจำแนกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ
เพื่อจำกันง่ายๆ คือ

ตั้งแต่ เทวภูมิสงสาร เป็นการท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องต่ำ
ซึ่งมีอยู่ ๔ โลกด้วยกัน ได้แก่ นิรยภูมิ คือโลกนรกซึ่งมีทั้ง
มหานรก อสุรตนรก และยมโลกนรก เปตติวิสัยภูมิ เป็นโลก
ของเปรต อสุรกายภูมิเป็นโลกอสุรกาย และเดียรัจฉานภูมิ คือ
โลกของสัตว์เดียรัจฉาน

มัชฌิมสงสาร คือการท่องเที่ยวไปในโลกชั้นกลาง มีอยู่
๗ โลก คือ มนุสสภูมิ หมายถึงโลกมนุษย์ และสวรรค์ ๖ ชั้น คือ
จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิต-
ตวสวัตดี

อุपरิมสงสาร คือการท่องเที่ยวอยู่ในโลกเบื้องสูง มีอยู่

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๖

๒๐ แห่ง คือ พรหมปาริฉัฏฐา พรหมบุโรหิตา มหาพรหมมา ปริต-
ตภา อัมปมาณาภา อาภัสสรา ปริตตสุภา อัมปมาณสุภา
สุภากินหา เวหัพปลา อลัญญิสัตตา อวิหา อตัมปา สุตัสสา
สุทสสี และอกนิฏฐภูมิ ทั้ง ๑๖ ภูมินี้ เป็นรูปภูมิหรือรูปภพ คือ
เป็นที่อยู่ของพรหมผู้ได้บรรลुरुูปमानสมบัติ ตั้งแต่ปฐมมาน
จนถึงจตุตถมาน

ต่อมา ภูมิที่ ๑๗ คือ อากาสนัญญายตนภูมิ ภูมิที่ ๑๘
คือ วิญญูญายตนภูมิ ภูมิที่ ๑๙ คือ อาภิญญายตนภูมิ
ภูมิที่ ๒๐ คือ เนวลัญญานาลัญญายตนภูมิ ทั้ง ๔ ภูมินี้เป็น
อรุภพ ซึ่งเป็นที่อยู่ของอรุพพรหมผู้ได้บรรลอรุูปमानสมบัติที่
ละเอียดกว่ารูปพรหม ดังนั้นกล่าวสรุปคือ กามภพมี ๑๑ ภูมิ
รูปภพมี ๑๖ ภูมิ และอรุภพอีก ๔ ภูมิ รวมเป็น ๓๑ ภูมิ ภพภูมิ
เหล่านี้ยังตกอยู่ในไตรลักษณ์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภพภูมิที่ดีหรือ
ภูมิที่เสวยสมบัติอันประเสริฐสุด ดุจพระเจ้าจักรพรรดิราชกิติ
มีทิพยสมบัติดุจองค์อัมรินทร์จอมสวรรค์ ขึ้นดาวดึงส์กิติ มี
ความสุขดุจรูปพรหมและอรุพพรหมทั้งหลายกิติ แต่ที่จะ
เที่ยงแท้ยั่งยืนเป็นอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปตลอดกาล ย่อมไม่มี
เมื่อถึงคราว ก็ต้องพลัดพรากจากความสุขนั้นๆ เป็นธรรมดา

เมื่อถึงคราวสิ้นอายุแล้ว ก็ย่อมจะเคลื่อนจากอัฐภาพนั้น

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๓

ท่องเที่ยวไปเกิดในภพภูมิอื่นอีกภายใต้วัฏสงสารที่กล่าวมานี้ หากได้ทำบาปไว้ ด้วยใจที่หมองเศร้าก็ต้องพลัดไปเกิดในอบายภูมิ ๔ ต้องเสวยทุกข์เวทนาเหลือประมาณในสงสาร เบื้องต่ำ ถ้าหากเคยทำความดีไว้ พอกรรมฝ่ายอกุศลเบาบาง ก็จะดลบันดาลให้ขึ้นมาอุบัติในมัชฌิมสงสาร พอจะมีความสุข ภายสบายใจขึ้นมาบ้าง ถ้ากิเลสเบาบางมาก บางทีไปเกิดเป็นพรหม เพราะได้บำเพ็ญภาวนามาดี แต่เมื่อหมดอายุขัยก็ต้อง จุตีไปเกิดตามยถากรรม การเวียนวนอยู่ในมหาสมุทรแห่งสังสารวัฏนี้ไม่มีวันสิ้นสุด จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทางคือ อายตนิพพาน

ครั้นพวกสัตว์นรกสิ้นอายุในนรกแล้ว บางทีก็กลับเกิด ซ้ำอยู่ในนรกขุมเก่า บางทีไปเกิดในนรกขุมอื่นๆ ก็มี บางทีไปเกิดขุมอุสสทนรกและขุมบริวาร และไปยังยมโลกไปเป็นเปรต เป็นอสุรกาย ไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน บางครั้งก็มาเกิดเป็นคน ถ้าเคยทำบุญมาแต่ชาติปางก่อนบ้างแล้ว เมื่อบุญส่งผลก็ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ได้เหมือนกัน

สำหรับพวกเปรต ต้องเสวยวิบากกรรมยาวนานจนกว่าจะหมดสิ้นอายุขัย ครั้นสิ้นอายุจากเปตติวิสัยแล้ว บางทีไม่แคล้วกลับไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน หากเคยทำบุญกุศลมาบ้าง

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๘

ก็ย้อนกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก บางทีบุญตามมาทัน ก็ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ พวกอสุรกายและสัตว์เดียรัจฉานก็มีการเวียนว่ายตายเกิด วกลงเวียนมาเหมือนกับเปรตนั่นเอง

ส่วนผู้ที่เกิดเป็นคนในโลกมนุษย์นี้ มีอยู่ ๒ จำพวก คือพวกผุดขึ้นมาเกิดกับพวกลงมาเกิด จำพวกแรกเป็นพวกเคยก่อกรรมทำเข็ญ บุญบาปไม่ค้ำึงถึง มีชีวิตอยู่วันหนึ่งๆ ทำแต่บาปอกุศล ครั้นดับชีพลง ก็ไปเกิดในอบายทั้ง ๔ เมื่อชดใช้กรรมในภูมิของอบายแล้ว มีกำลังบุญพอที่จะเกิดเป็นมนุษย์ ก็กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก แต่กรรมชั่วก็ตามให้ผลต่อ บางคนต้องเป็นคนทุพพลภาพ มีรูปร่างอัปลักษณ์ นอกจากตัวเองจะต้องรับทุกข์แล้ว ยังเป็นภาระของคนรอบข้างและสังคมอีกด้วย บางคนเกิดมาได้รูปร่างสมบูรณ์เพราะบุญเก่าปรุงแต่ง แต่ประมาทไปทำกรรมชั่วอีก ก็กลับลงไปที่เดิมก็มี

มนุษย์อีกจำพวกหนึ่ง เป็นประเภทลงมาเกิดสร้างบารมี เป็นกัลยาณชน เป็นคนดีมีศีลธรรม หมั่นสั่งสมบุญอยู่เป็นนิตย์ ครั้นละจากโลกนี้ ก็ไปบังเกิดในสวรรค์ หากได้มานสมบัติ ก็ไปเกิดในพรหมโลก ถ้าหมั่นทำใจให้หยุดนิ่ง มีความเพียรไม่ประมาทตามหลักพุทธวิธี ก็สามารถที่จะสลัดหลุดพ้นจากภพสามนี้ไปได้ แต่ถ้ายังไม่หลุดพ้น ก็จะลงมาเกิดเพื่อสร้าง

ชีวิตในสังสารวัฏ

๑๕

บารมีต่อไป สังสารวัฏก็เป็นอย่างนี้แหละ แม้เรายังไม่สามารถ
สลัดหลุดจากคุกขนาดใหญ่นี้ได้ อย่างน้อยก็ได้ชื่อว่าเป็น
เชลยผู้รู้ ที่รู้วิธีที่จะหลุดพ้นจากคุกคือภพสามนี้ได้ ไม่ได้หลง
เพลิดเพลिनอยู่ในโลกไปวันๆ มุ่งสร้างบารมีทุกเวลานาที
เพราะฉะนั้นเมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ก็อย่าประมาท หมั่นสั่งสมบุญกัน
ให้เต็มที่ แมต่อนี้เราจะเวียนวนอยู่ในสังสารวัฏ ก็จงอยู่เพื่อ
สร้างบารมีให้แກ່รอบ จนกว่าบารมีจะเต็มเปี่ยม ได้บรรลुถึงจุด
หมายปลายทาง คือสามารถทำกิเลสอาสวะให้หมดสิ้น เพื่อยก
ตนและสรรพสัตว์ไปสู่ที่สุดแห่งธรรม

